

Dobro spravedlnosti, II. část

Roman Cardal

12. marca 2024 ✚ Spoločnosť ✚ CZ, Filozofia

predchádzajúca časť:

Dobro spravedlnosti, I. část

Princip rovnosti lidí

Pozadí názoru, že v případě dostatečné moci mohou její držitelé nakládat s podmaněnými občany podle své libosti, je dáno přesvědčením o faktické *nerovnosti lidí*. Jestliže převládne empirický způsob poznávání skutečnosti, pak se postupnému prosazení takového pohledu nelze vůbec divit. Z empirického (zkušenostního) hlediska si lidé opravdu *rovni nejsou* – ne každému „bylo naděleno“ stejnou měrou. Mezi lidmi existují *propastné rozdíly* v inteligenci, ve schopnosti svobodného rozhodování i v kvalitě emocionálního prožívání. Původ ideje rovnosti všech lidí se tedy musí nutně jevit jen jako *konstrukt lidské vůle*, jako výsledek právní a politické činnosti člověka. Ta však může mít velmi odlišné obsahy, takže lze stejnou cestou prosazovat i *zásadu nerovnosti mezi lidskými bytostmi*. V naší současné politice se tak sice (zatím) neděje, ale v praxi se již začíná jasně ukazovat, že ne každému se měří stejným metrem.

Stvárnenie „Spravodlivosti“ na obraze Pietera Gaala

zdroj: wikimedia commons / Rijksmuseum Amsterdam, SK-A-4827

Jedinec a nároky společnosti

Za těmito problémy, které byly, jsou a vždy budou nedílnou součástí politiky, se skrývají určité základní filozofické otázky, na něž je nezbytné hledat uspokojivé odpovědi. Patří k nim například *problém vztahu jedince a společnosti*. Pro každého jedince znamená život ve společnosti dvojí – *umožnění rozvoje* jeho života, ale i nutnost jistého *sebeomezování*. Společnost totiž vznáší vůči každému z nás určité *nároky* v podobě *zákonů*, které naše jednání regulují a nedovolují, aby překračovalo určité meze.

Již v antice byly formulovány teorie, podle nichž je tlak společnosti na jedince *převážně znásilňující*, a proto je snaha o obcházení zákonů a kolektivních norem zcela *přirozená*. Důvod této tenze mezi touhami jedince a požadavky společnosti spočívá v *nepřirozenosti* těchto požadavků, což každého jednotlivého člověka vrhá do značně nekomfortní situace. Dala by se přirovnat k tomu, s čím má každý z nás zkušenost. Určitě se každému již stalo, že cestoval v nějakém dopravním prostředku, v němž bylo málo místa, a proto musel během cesty zaujímat *nepřirozenou polohu*. Čím déle jsme v takové pozici museli setrvávat, tím nepříjemnější a bolestnější pro nás byla. Když jsme konečně mohli vstát a zaujmout *přirozenou polohu*, pociťovali jsme při tom silnou úlevu.

Tuto zkušenost je možné analogicky aplikovat na teorii, o níž jsme se právě zmínili. Podle ní ve společnosti nevládnou dobré zákony, které bychom rádi a dobrovolně dodržovali a které by si zasloužily ochranu ze strany soudů a represivních složek státu, jež by se aktivovaly vždy, kdy by došlo k jejich porušování. Věc je hodnocena mnohem radikálněji. Represe není jen tím, co je součástí činnosti policie, nýbrž je vlastností *samotných zákonů* – již ony jsou represivní a opresivní. Pokud lidé jejich diktátu podléhali dlouhý čas (z generace na generaci), vytvořili i instituce, které jsou stejně represivní a opresivní (útlakové). Vzpomeňme si na přesvědčení členů Institutu pro sociální výzkum (tzv. Frankfurtské školy). Byli to právě oni, kdo se na společenské normy prosazované křesťanstvím dívali jako na zákony, které nutily celé generace zaujímat *nepřirozené životní postoje* podobně jako cestující na dlouhé trase v nekomfortní skrčené poloze. Když se tedy tyto normy a z nich vygenerované instituce *zruší*, bude to prý pro milióny jedinců *velikou úlevou a osvobozením*.

Mravní zkušenost a neefektivnost zjevného zla

Proti této pozici se staví teorie, která je založena na přesvědčení o existenci *přirozených zákonů*, jež mohou a mají být i společensky prosazovány a které člověka nevystavují žádné podstatné životní újmě. Naopak. Jejich dodržování znamená život v souladu s lidskou přirozeností a je tudíž *zdrojem uspokojení a radosti*. Z hlediska křesťanství je k tomu sice třeba dodat, že jejich dodržování je obtížné z důvodu zranění lidské přirozenosti, kvůli němuž se mohou vyskytnout i perverzní (nepřirozené) choutky a satisfakce, ale jejich dopady do individuálního i společenského života dříve či později *vyjevují svoji škodlivost*.

Právě díky bohaté zkušenosti s mravním životem, jež může být učiněna jednotlivci i celými pokoleními – tradice není nic jiného než sedimentovaná zkušenost generací – nemůže *zjevně nepřirozené chování* získat celospolečenský konsenzus. Jedna věc jsou ankety mezi lidmi, v nichž se vyjadřují k genderu, homosexualitě, multikulturalismu apod., jiná věc je pak jejich dlouhodobější praktická zkušenost s těmito druhy jednání. Jinak se totiž tyto problémy jeví nezkušeným a ideologicky zpracovaným adolescentům a mladším ročníkům, jinak pak starším a zkušenějším jedincům, kteří již ochutnali z plodů propagovaných „hodnot“. Jistě, určitá část vzbouřenců proti přirozenému zákonu setrvá ve svém odporu tvrdošíjně až do konce svých životů, mnoho jich však vystřízliví, třebaže nás o tom „svobodná“ média nijak nezpraví.

Zjevná a nezjevná nespravedlnost

Jestliže tedy existují mocné skupiny lidí, kteří se snaží ze společnosti vykořenit přirozené způsoby myšlení, chtění, cítění a jednání, musí vždy počítat s tím, že ve společnosti existuje značné procento jedinců, kteří se proti takovému programu budou vzpouzet. Nezbyvá jim tedy než uplatňovat *základnou strategii*, která zvýší šance na dosažení jejich cílů. Platón nám v této souvislosti nabízí několik zajímavých textů, z nichž je

patrné, že ho rozhodně nelze hodnotit jako pouhého konstruktéra jakési ideální verze politiky (tzv. ideálního státu), ale zvláště, a především, jako myslitele s naprosto realistickým pohledem na faktickou politiku nejen své doby, ale bez jakékoliv nadsázky i dob následných. Začtème se do následujících řádků:

„... vrchol nespravedlnosti je zdát se spravedlivý, ale nebýt. Dokonale nespravedlivému tedy musíme dát nejdokonalejší nespravedlnost a neubírat z ní nic, nýbrž ponechat mu, aby přes největší bezprávi, která páchá, požíval co do spravedlnosti nejlepší pověsti, a jestliže by v čem pochybil, aby byl schopen to napravit; aby dovedl za tím účelem jednak přesvědčivě mluvit, kdykoli by byl udán některý z jeho nespravedlivých skutků, jednak i násilím provést svou, kdekoli by bylo třeba násilí, buď svou osobní zmužilostí a silou, nebo pomocí přátel a peněz.“

Zjevná nespravedlnost není podle Platóna „dokonalá“. Ta totiž *nemůže být na první pohled patrná*. Vzpomeňme si na režim, v němž otěže moci spočívaly v rukou komunistické strany. My starší si ho ještě dobře pamatujeme. Režim nastolený komunisty byl *vrcholně zločinný*, ale kolik lidí ve skutečnosti prohlédlo jeho kriminální povahu? Milióny občanů se i přes to, že v tomto zřízení žily, domnívaly, že komunistům jde o zavedení sociální spravedlnosti, o utlačovaný lid a že nedostatky, které více méně každý vnímal, byly jen kosmetickými vadami na jinak *přijatelných pořádcích*. Komunisté totiž i přes největší bezprávi, jichž se dopouštěli, dokázali „přesvědčivě mluvit“ (všudypřítomná ideologie, monopol médií a cenzura) a tím o sobě ve veřejnosti po dlouhou dobu udržovali převážně *pozitivní obraz*. Jestliže se vyskytli skuteční oponenti jejich režimu, na něž „přesvědčivost“ komunistické propagandy nefungovala, nastoupilo násilí s následkem jejich umlčení. A tak mohli brutální zločinci vládnout po celá desetiletí s *veškerým vnějším leskem a vážností*.

Hlavní problém je v tom, že tyto tragické poměry se netýkají jen komunistického zřízení. Komunismus totiž *není jejich příčinou*. Příčina zločinecké politiky leží ve *zkažené lidské přirozenosti*. I to z Platónových textů jasně prosvítá a pokud se u něj máme něco přiučit, musíme si být vědomi, že ani tzv. liberální demokracie *nijak nevybočuje z této neblahé interpretace politického života* hříchem zasaženého člověka. O tom však zase příště.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/dobro-spravedlnosti-ii-cast/>